

ISTORIOGRAFIE

Texte și documente inedite Istoria muzicii în autobiografia (XIV) Fondul Ioan Vlăduță (III)

Viorel Cosma

(continuare din nr. 8 /2016)

Contactele șefului de muzică Ioan Vlăduță cu diferite personalități din armată și chiar din viața publică civilă i-au permis să schițeze câteva portrete de un interes aparte, fiindcă făceau legătură între haina militară și cea „socială” din perioada interbelică.

Pe generalul Leonida Iarca l-a avut comandant la două unități militare (Turnu-Severin și Iași), Vlăduță reușind să-l surprindă în atitudinea sa de militar și în cea de om, de părinte sufletesc (copil de trupă muzicant și șef de muzică, ofițer). „Era măsurat la vorbă și avea o voce de bariton sonoră, plină de armonie și de melodie”. Îl privea ca pe un „lucefăr”, iar „pentru mine trăiește și va trăi în sufletul meu, cât voi trăi și eu.”

În schimb, pe „tovarășa Bucholtzer”, administrator de bloc și deputată de cartier, a îndrăgit-o pentru generozitatea arătată cu ocazia reparării casei sale și pasiunea ce o avea față de toți cetățenii angajați în munca de folos obștesc a orașului. Deși avea vârsta de 80 de ani, totuși, pensionarul Ioan Vlăduță a „prestat muncă voluntară” numai din respect pentru „tovarășa Vera”.

Portretul lui George Enescu – copil și tânăr compozitor - insistă pe faimoasa întâlnire cu profesorul Eduard Caudella, pe

rolul lui Costache Enescu în educația particulară de familie (homeschool), lansând un detaliu inedit: pentru studiile de aritmetică, gramatică, geografie și istorie, de pildă, tatăl „a angajat doi (sic!) preparatori dintre profesorii cei mai renumiți din Dorohoi”. Amănuntul acesta îl deținea „de la preotul Enescu din Dorohoi, fratele tatălui lui George Enescu”. Și Acum vine „bomba”: dascălii săi de la Conservatorul din Paris „l-au trimis în Italia pentru marele premiu de la Roma”! Dacă știrea nu este o fantezie, atunci Ioan Vlăduță – memorialistul – intră în istoria enescologiei românești, fiind primul cercetător care a semnalat un detaliu biografic despre care nimeni până astăzi nu a știut nimic...

Cuvinte de prețuire, îi adresează memoriei lui Paul Constantinescu pe care îl pune „în rândul compozitorilor moderni de pretutindeni, constituind o mare mândrie a Republicii Populare Române și o mare faimă a compozitorilor români.”

Despre viața de interior în armata noastră din epoca interbelică: Ioan Vlăduță se referă în cele două portrete schițate la repezeală la aghitotantul Hecsch și sergentul major Mateescu, șeful copiilor de trupă și soldaților muzicanți ai companiei Regimentului 17 Infanterie. Nu lipsesc „picanteriile” cu istovitoarea carceră militară și cum a evitat unele pedepse prin bunătatea subofițerului din Turnu-Severin. Despre suflătorii din fanfara lui Vlăduță – uriașul cu fizic de helicon, Nicolau, și trompetistul și acordeonistul Sohn, marele tehnician al instrumentelor de fanfară – are numai cuvinte de laudă.

Remarcabile sunt portretele dirijorilor Dimitrie Dinicu și Ionel Perlea. Detaliile lui Ion Vlăduță asupra calităților celor doi șefi de orchestră, demonstrează o cunoaștere intimă și profesionistă a unui maestru al baghetei militare. Virtuțile „genialului Ionel Perlea” (memoria sa „formidabilă” și exigența pe care o pretindea ca virtuozitate tehnică a fiecărui interpret din orchestră) au rămas proverbiale. „La el, frazele colorante (sic!) ale ansamblului erau de mai înainte fixate – preciza Vlăduță – munca orchestrei era redusă în genere la jumătate sau chiar mai puțin”.

Aproape toate portretele de muzicieni români, mai ales ale capelmaeștrilor militari, insistă pe calitățile, dar și defectele extreme, semn că memorialistul era un dirijor extrem de exigent în propria sa carieră. Din păcate însă, condeiul său literar nu se

ridică la înălțimea confrăților moldoveni de breaslă (Caudella, Musicescu, Ciolan, Celibidache, Bobescu).

„Memoriile” colonelului Vlăduță se singularizează în peisajul muzical militar, deocamdată sărac în literatura autobiografică autohtonă.

*

[Iarca]

Am arătat la începutul acestei lucrări, sărăcia cumplită în care ne ținea tata, din cauza sărăciei sale. Ne dădea să mâncăm pâine de secară neagră ca pământul cel negru și de multe ori nici pe aceasta nu o avea ca să ne-o dea. Ca să ne astâmpărăm foamea, mâncam fructe mai mult crude, din care cauză eram mai tot timpul bolnavi de friguri. La această stare m-am dus copil de trupă la Regimentul 17 Infanterie Turnu Severin. Colonelul Iarca, era un comandant cu multă grijă de trupa de sub comanda sa. Când a aflat de mine că sunt prăpădit și anemic, a ordonat ofițerului comandant al plutonului să-mi dea zilnic până la întremarea mea, un supliment de mâncare compusă din ½ litru de lapte, ¼ kg de carne moale friptă la grătar și un păhăruț de vin roșu sau de cel negru vârtos. La ora raportului, în fiecare zi trebuia să mă prezint colonelului Iarca, ca să vadă personal cum îmi merge cu sănătatea. Datorită acestei măsuri, mi-am recăpătat sănătatea, m-am îngrășat și m-am făcut un copil voinic și frumos. Totuși, suplimentul de hrană nu mi s-a suprimat, mi s-a dat încă multă vreme, până ce din neglijența mea de a mă duce să mi se dea acest supliment, abia atunci a fost suprimat. Nu am uitat pe acest comandant cu un suflet atât de mare și generos. Soarta a făcut ca de la Turnu Severin să ajung la Iași, sub Comandamentul Corpului 4 Armată, al cărui comandant era acum generalul de divizie Iarca Leonida. Am fost foarte fericit că am ajuns în comandamentul său, de a-l vedea zilnic și de a-l privi ca pe un luceafăr. Într-adevăr, acest falnic general era unic în felul său, înalt, suplu la trup și cu o ținută distinsă. Era măsurat la vorbă și avea o voce de bariton sonoră, plină de armonie și melodie. Și semnătura numelui său era de o frumusețe rară, nu te săturai să o tot privești. Fiindcă știam că-i face plăcere i-am pregătit cu Muzica Regimentului 13 Infanterie Iași bucăți din toate operele wagneriene. Într-adevăr i-a făcut plăcere această atenție a mea. Venea la grădina publică a

orașului și asculta aceste opere wagneriene cu o pasiune nemiîntâlnită. A ieșit la pensie pentru limită de vârstă la 62 de ani. Eram cu muzica la o grădină de vară cu berărie, a venit civil, cu familia sa, a consumat ceva și dacă a văzut că muzica nu poate să execute operele sale favorite, din cauza poporului care nu voia decât muzică națională, a plecat. Această despărțire a fost și a rămas tragică pentru mine. A murit de mult la București, dar pentru mine trăiește și va trăi în sufletul meu, cât voi trăi și eu.

Tovarășa Bucholzer

Când am luat în primire casa cumpărată de mine în anul 1919, această casă avea nevoie de oarecare reparațiuni. Tovarășa Bucholzer cu care am făcut cunoștință cu ocazia cumpărării acestei case, mi-a pus la dispoziție, ca un vecin și nou venit în cartier, un sac cu ipsos pentru reparațiunile ce trebuia să le fac. Nu pot uita amabilitatea cu care mi-a oferit acest material ce mi-a fost folositor pentru punerea la punct a casei mele din Strada General Medic Demostene nr.65. Pentru atențiunea care a avut-o față de mine acum 40 de ani, acum nici eu nu pot refuza de a mă duce la muncile benevole la care mă cheamă împreună cu ceilalți cetățeni ai cartierului, dânsa având însărcinarea de a mobiliza cât mai multe brațe pentru executarea lucrărilor de interes obștesc din cartier. Și azi, ca acum 40 de ani, tovarășa Bucholzer este aceeași ființă dragălașe deși îndatoritoare.

Tovarășa deputată Vera

Strada Dr. Demostene este populată cu lume cu un nivel intelectual ridicat. Această lume nu este ușor de mlădiat. Fiecare își are curiozitățile lui, Tovarășa Vera prin delicateță, prin cuvinte potrivite fiecărui locatar, a reușit să mobilizeze întreaga stradă pentru servicii de folos obștesc. Azi la primul semn pentru vre-o muncă voluntară, toată strada de tovarăși și tovarășe este în mișcare. Comunicarea se face din vecin în vecin și la punctul de adunare unde se află și tovarășa Vera, unde se strângea toată lumea în jurul iubitei lor deputate. Tovarășa deputată notează pe cei prezenți și apoi toată lumea pleacă cu voieșie la locul de muncă. Acolo se muncește cu spor, având pe deputata Vera ca exemplu. Printre acești

tovarăși de muncă voluntară mă număr și eu, cu toate că am depășit vârsta de 84 de ani și la această vârstă sunt scutit de orice fel de muncă, totuși prestez muncă voluntară atât cât îmi îngăduie puterile mele, ca respect pentru tovarășa Vera și ca exemplu bun pentru cei tineri.

Frumoasele parcuri și construcțiile din București sunt în mare parte realizate și prin muncă voluntară. Toate acestea sunt o mândrie pentru noi, cetățenii Bucureștiului și ai întregii țări. Așa cum ne sunt dragi frumusețile ce le vedem cu ochii, așa să ne fie și cei ce le înfăptuiesc și partidul și guvernul din bunăvoința cărora aceste frumuseți răsar ca soarele strălucitor pe cerul dimineților de vară.

În activitatea sa, tovarăla deputată Vera este ajutată de excelența președintă a comitetului de stradă, tovarășa Naghel duce muncă de lămurire cu cetățenii străzii noastre. Datorită muncii sale inteligente și pricepute s-au înfăptuit multe lucruri bune și de folos. Tovarășa Naghel este cultă, are licența în științe naturale și este înzestrată cu calități excepționale de organizatoare.

George Enescu

Acest mare geniu muzical, la violină, piano și la compoziție, este născut într-o comună din vecinătatea orașului Dorohoi.

La vârsta de 7 ani acest copil învățase să execute genial cântece auzite de la lăutarii din satul său și de la orchestrele din Dorohoi. Atrăgând atenția cunoscătorilor de muzică profesioniști și diletanți, în fața cărora Enescu se produsese cu violina, aceștia au rămas uimiți de tehnica și mai ales de tonul ce avea violina în mâna sa, care era frumos, de o deplinătate și acurateță excepțională, neauzit printre lăutarii de la țară și printre muzicanții orchestrelor de la oraș. Vestea despre acest copil violonist s-a întins repede în tot cuprinsul orașului Dorohoi și chiar în toată regiunea Dorohoi. Tatăl lui, ocupat cu gospodăria pe lângă casă, nu știa despre copilul său că stărnise admirația lumii, pretutindeni pe unde trecuse și cântase cu violina. Această îmbucurătoare veste a dat de gând părintelui. Apoi, mai intervenind și membrii familiei și dintre muzicanții pe cari îi consultase, tatăl a lăsat totul și gospodărie și ogor și și-a luat odrasla care împlinise 7 ani și trebuia să meargă la școală și s-a dus drept la Conservatorul de Muzică

din Iași. Acolo, l-a prezentat directorului Conservatorului, Eduard Caudella, care era și profesor la catedra de violină. Copilul a intrat pe mâna specialistului rafinat, acesta l-a pus să cânte o bucată și a rămas surprins de felul cum a fost executată. L-a pus să mai execute încă una și încă una, până ce, în cele din urmă, profesorul plin de admirație și ne mai conținând cu laudele, a spus că acest copil este un mare geniu muzical, trebuie deci dus și înscris după părerea sa și părerea unanimă a familiei la Conservatorul de muzică din Viena.

Tatăl lui Enescu s-a gândit că nu este suficient să cânte bine din vioară sau alt instrument muzical, pentru a te duce la un conservator în străinătate, ci mai trebuie să știi să scrii bine și să citești tot atât de bine. Să mai știe și puțină aritmetică, gramatică, geografie și istorie. În acest scop a angajat doi preparatori dintre profesorii cei mai renumiți din Dorohoi, cărora le-a povestit despre examenul pe care copilul l-a trecut în fața lui Ed.Caudella, director și profesor la clasa de violină a Conservatorului de muzică din Iași și despre recomandăția acestuia de a înscrie copilul la Conservatorul de Muzică din Viena.

După ce copilul a fost pregătit la materiile arătate mai sus, de către cei doi profesori și introdus puțin în cunoașterea limbii germane, tatăl a plecat cu copilul la Viena.

L-a înscris imediat la Conservator la clasa de violină și la cursurile teoretice și obligatoriu conform regulamentului școlii, copilul a trebuit să studieze și pianul. Mai târziu, după cunoașterea mai bine a limbii, a urmat studiul formelor muzicale, dirijarea și studiul vocilor - corul. După încă o trecere de vreme, a urmat studiul contrapunctului, compoziției, instrumentației și orchestrației.

După absolvirea acestui conservator, George Enescu a trecut la Paris, unde a studiat cu cei mai renumiți profesori – violina, pianul, contrapunctul, compoziția și orchestrația. Dascălii săi de la Paris, l-au trimis în Italia pentru marele premiu de la Roma.

Tot ce am expus aici despre George Enescu mi-a fost povestit de preotul Enescu din Dorohoi, fratele tatălui lui George Enescu. Enescu a fost și un suflet mare, el a ajutat elementele talentate pentru a studia muzica în diferite conservatoare. Nimeni nu știa însă de filantropia lui. Întâmplarea face ca Adamache, copil de trupă în regimentul 13 Infanterie Iași, azi profesor de trompetă la Conservatorul din

București, să fie trimis de Enescu la Conservatorul de muzică din Paris, pentru a studia trompeta. Toate cheltuielile necesare întoarcerii în țară au fost făcute numai de Enescu. Această faptă care merită să fie știută, trebuie mereu pomenită alături de marele său nume pentru a rămâne în istorie.

Acesta este un caz; dar câte vor mai fi fost și cari au rămas închise pentru totdeauna în marele suflet al lui Enescu, nefiind știute de nimeni și duse odată cu corpul său neînsuflit, în lumea din viața cea de veci!

Paul Constantinescu

Acest frumos nume și prenume figurează în fruntea fondatorilor „Societății Uniunii (sic!) Compozitorilor Români”. Paul Constantinescu este mare compozitor și orchestrator, dotat cu o bogăție de colorit instrumental extrem de variat și interesant. Operele sale: Nunta în Carpați, Noaptea furtunoasă, oratoriul, concertele instrumentale, uvertura sportivă de o sugestivitate frapantă etc. pe care le-am auzit la radio și mi s-au întipărit adânc în minte, îl pun în rândul compozitorilor moderni de pretutindeni, constituind o mare mândrie a Republicii Populare Române și o mare faimă compozitorilor români.

Hecș și Mateescu

Hecș [Hecș] a fost aghiotantul Regimentului 17 Infanterie din Turnu Severin. Era un om serios și cu o cultură aleasă. Știa să vorbească perfect limba germană în dialect austriac. De o seriozitate excepțională și fără pic de patimă. Datorită acestor însușiri reușise ca închisoarea și carcerile regimentului să fie întotdeauna goale. Când îi cădea cineva în mână pentru a fi închis sau încarcerat, Hecș îl pune să jure că nu-i va mai prinde pe acolo. De maniera aceasta proceda cu toți și reușise într-adevăr ca trupa Regimentului 17 Infanterie să fie dată de exemplu pe brigadă și divizie sub raportul buneii conduite. În cazul că vreunul își călca cuvântul și mai ajungea pe la închisoare sau carceră, era vai de capul lui. Hecș îl supunea celor mai grele chinuri. Toate corvezile grele el le făcea, WC-urile tot el le spăla. Într-adevăr, când stăteau de vorbă cu vreun recidivist, era destul ca să înțelegi modul de procedare al lui Hecș pentru corectarea purtării elementelor mai dornice de petreceri și libertate fără voie.

Colonelul Krasan, comandantul Regimentului 17 Infanterie, probabil din îndemnul lui Petrovici, din cauza căruia, după cum am arătat mai înainte, a trebuit să-i dau jos galonul al treilea, mai îngust, a dat ordin lui Hecș să mă bage la închisoare. Fiindcă era seară, m-am culcat în camera lui de serviciu, iar dimineața m-a trecut la închisoare. Colonelul Krasan când a venit dimineața la regiment, întâi de mine a întrebat pe Hecș, dacă sunt închis. Hecș a răspuns că sunt la închisoare de aseară, dar având grijă ca să nu uite colonelul de mine, l-a întrebat când să-mi dea drumul. Să-i dai drumul la ora 12:00, i-a spus colonelul. La ora 12 exact am fost pus în libertate de bunul și excelentul aghiotant Hecș.

Când a ieșit la pensie a venit pe lângă copiii lui, cari aveau servicii în București. M-a găsit și pe mine și eu i-am arătat foarte multă simpatie și bucurie. Când am revenit în București mi s-a spus că s-a prăpădit, lăsase cuvânt copiilor săi de a mă anunța în cazul că se va prăpădi. Mi-a părut foarte rău că evenimentele de atunci ne-au despărțit de timpuriu pentru totdeauna.

Mateescu era sergentul major al companiei afară de rânduri iar copiii de trupă și soldații muzicanți aparțineau companiei. Mateescu era militaros și drept. El nu era pleșcarul companiei ca ceilalți sergenți majori ai companiilor regimentului, - 12 la număr. Dacă se întâmpla cumva să cazi cumva în vreo vină, el te povățuia de bine și te îndruma pe calea cea bună.

Compania aceasta căreia i se mai zice și plutonul „afară de rânduri”, era model în regiment. Copiii de trupă, soldații muzicanți și meseriașii regimentului, croitorii, cismarii, armurierii, bucătarii, datorită tactului și demnității lui Mateescu, se purta foarte corect în serviciu. Când avea ceva de vorbit cu unul din oameni, el vorbea cu blândețe și cu surâsul pe buze. Mie mi-a fost ca un adevărat frate. Îi eram foarte drag. Datorită lui ofițerii regimentului de la comandant, până la cel mai mic grad, mă simpatizau mult. Când am fost băgat la închisoare din ordinul colonelului Krassan, el și cu Hecș erau lângă mine și mă îndemneau la liniște și curaj. După ce am plecat din regiment prin înaintare, la noul post, am auzit că el a ieșit la pensie și a fost angajat ca administrator la moșia lui Buca Sebetai din Turnu Severin, cel mai mare bogătaș din județ. Fiind prea conștiincios în serviciu, a fost prins de o ploaie pe câmp când supraveghea pe muncitori, s-a îmbolnăvit de pneumonie și a murit foarte tânăr.

Nicolau și Sohn

Ambii foarte buni muzicanți. Nicolau, un uriaș ca fizic, cânta din helicon și bemol. Îl poseda foarte bine și ca știință a instrumentului și ca putere suflătoare. Sohn era cel mai bun din promoția sa de copii de trupă sub raportul talentului muzical. S-a ocupat cu stăruință de studiul instrumentelor de fanfară. Peste aceasta, îndemnat de instinctul său irezistibil pentru studiul instrumentelor de orchestră a învățat și cânta foarte bine și la acordeon. Este inteligent și simpatic. Știe să-și facă prieteni dintre oamenii aleși, cu cultură superioară, grade superioare din armată, compozitori și literați de mare valoare.

Și el și Nicolau, după eliberarea din armată, au dus-o câțva timp rău, sub raportul traiului. Pe Nicolau l-am cazat și i-am dat întreținere mai mult timp în casa mea. Nu i-am putut ajuta cu bani, însă le-am dat lucruri de valoare pe care le puteau transforma în bani.

Lui Sohn bunăoară, când mi-a spus că nu are ce mânca el și soția sa pe care o cunoșteam ca o soție demnă, de mare hărnicie și pricepută gospodină, i-am dat un violoncel de construcție superioară care m-a costat 2000 de lei și o trompetă de argint, cumpărată de mine cu 5000 de lei.

Nu este ingrat. Mă vizitează foarte des. Lui îi datorez noua mea activitate muzicală, abandonată de 29-30 de ani. El m-a făcut cunoscut în cercuri de intelectuali, cari apoi s-au interesat și au luat contact cu mine, îndemnându-mă să mă apuc din nou de munca componistică. E un om de 65 de ani și încă dornic de a studia muzica.

Azi, 7 mai 1960, i-am dat note pentru violină, potrivit cunoștințelor și tehnicii ce posedă asupra acestui instrument. E sincer și bun. Când îl văd astfel, nu pot să nu mă atașez cu simpatie de el.

Un mare dirijor român de concerte simfonice și opere, de talie mondială

Orchestra noastră Filarmonică de Stat, a luat ființă din inițiativa profesorului Dimitrie Dinicu. Acesta a organizat-o și a condus-o la toate concertele simfonice ani de-a rândul. Concertele sale simfonice au avut mare răsunet și în străinătate, datorită profesorului Dinicu, care era un muzicant desăvârșit. S-au perindat la conducerea ei, datorită lui Dinicu,

mari celebrități străine ale baghetei ca Richard Strauss, Oscar Nedibal și alții.

Mai târziu a venit la conducerea ei George Georgescu. Așa că orchestra Ministerului Educației Naționale, înființată de profesorul și muzicantul Dimitrie Dinicu, a fost condusă alternativ de Dinicu și George Georgescu.

La un moment dat, nu se mai știe prin ce împrejurări, Dinicu nu a mai luat parte la conducerea ei, deși cunoscătorii și amatorii de muzică erau de părere că încă mai putea duce. Și astfel a rămas singurul conducător al acestei orchestre George Georgescu.

Primul Ministru pe acea vreme, sesizat de lipsa de dirijori a orchestrei, a întrebat pe ministrul Educației Naționale: cum numai un dirijor are orchestra? În toată țara nu se mai găsesc și alți dirijori?

Datorită aceluia prim-ministru, în scurt timp orchestra noastră fiind filarmonică, a fost ca să zic așa, invadată de dirijori. De la Jean Bobescu, dirijorul orchestrei din Cluj, Alfred Mendelsohn, Rogalschi etc., între care a apărut și genialul și mondialul dirijor cu faimă, Perlea. Acesta a condus pe dinafară atât operele cât și concertele simfonice. Ansamblurile realizate de acest brillant dirijor, erau superlative, fără cusur, fiindcă pe el nu-l preocupa opera sau simfonia pe care o cunoștea și o cunoștea la perfecție, ci execuția instrumentală a fiecărui membru al orchestrei de la cari pretindea finețe și precizie desăvârșită. Perlea nu învăța conducând opera, nici rolul instrumentelor în ansamblu, ci solicita fiecărui executant instrumentist, perfecțiunea individuală culminantă, pe care Perlea o avea fixată și pe care pretindea să-i fie redată întocmai. La el frazele colorante ale ansamblului erau de mai înainte fixate, munca orchestrei era redusă în genere la jumătate sau chiar mai puțin.

Perlea, datorită memoriei sale formidabile, era neîntrecut în arta de conducere a orchestrelor simfonice și ale spectacolelor de operă. De aceea i se poate spune cu drept cuvânt și perfectă dreptate, că este un dirijor mondial de concert simfonice și opere. Aud că este în Italia. Să vină în țară, fiindcă e al nostru, al patriei române democratice. Deci, noi românii și Republica Populară Română să ne mândrim cu el! Apoi membrii orchestrelor noastre de Stat, de operă și de simfonice, vor avea numai de câștigat de pe urma dirijării lui Perlea.

SUMMARY

Viorel Cosma
Original Texts and Documents.
Music History in Autobiographies
The Ioan Vlăduță Archive

This is the autobiography of a chief of military music (chapelmaster) – Colonel Ioan Vlăduță (1875-1965), one of the most notable and cultivated military composers and conductors of the beginning of the twentieth century. Chapelmaster Ioan Vlăduță studied at the Conservatoires of Bucharest and Leipzig, working with teachers of a remarkable professional training such as Alfonso Castaldi, Eduard Wachmann and Max Reger. As a conductor, he specialised himself in Vienna (with Wilhelm Wacek) and Paris (with Gabriel Parès).

The essential moment of the autobiography is the period of the First World War (1916-1918). The details offer paramount information on the history of military music and especially on the atmosphere that dominated the military artistic environment of yore as against that of our times.

Traducerea rezumatelor: **Alina Bottez**